

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Πλάτων, Πολιτεία, 518b-519a

A1.

α.

1-Λ: *οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς ἐντιθέναί, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες*

2-Λ: *Ὁ δέ γε νῦν λόγος, ἦν δ' ἐγώ, σημαίνει ταύτην τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ*

3-Λ: *οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῷ τὸ ὄρᾶν*

β. Οι άλλες αρετές της ψυχής, στις οποίες αναφέρεται εδώ ο Σωκράτης, είναι αυτές που δεν προϋπάρχουν μέσα στον άνθρωπο, αλλά γεννιούνται και προάγονται μέσω του εθισμού και της άσκησης, μιας εξωτερικής δηλαδή διαδικασίας. Πρόκειται για τις θεωρούμενες και ως αρετές (*καλούμεναι*) όπως είναι λ.χ. η γενναιότητα, η μεγαλοψυχία, η εγκράτεια κτλ. οι οποίες διαφοροποιούνται από την αρετή της φρόνησης.

B1. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα από την αλληγορία του σπηλαίου απορρίπτεται εν γένει η σοφιστική παιδεία που επικρατεί στην εποχή του Πλάτωνα. Ο Σωκράτης θεωρεί την παιδεία κυρίως ως εσωτερική διεργασία, σύμφωνα με την οποία η γνώση και η επιστήμη γεννιούνται μέσα στην ψυχή του ανθρώπου. Ο άνθρωπος με την αληθινή παιδεία απομακρύνεται σταδιακά από το πρόσκαιρο και μεταβαλλόμενο γίνεσθαι (*ἐκ τοῦ γιγνομένου*) και οδηγείται στη θέαση του Αγαθού, το οποίο αποτελεί μέρος του σταθερού και αληθινού *εἶναι*, με τρόπο ολιστικό (*σὺν ὅλῃ τῇ ψυχῇ*). Η γνώση παρουσιάζεται ως δύναμη (*τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστου δύναμιν*) που γίνεται ενέργεια με την επίδραση της παιδείας. Στην τρίτη παράγραφο του κειμένου η παιδεία ορίζεται από τον Σωκράτη ως η τέχνη που θα βοηθήσει την ψυχή στη μεταστροφή (*περιαγωγή*) από τον κόσμο των αισθητών ὄντων στον νοητό κόσμο των ἰδεών. Αντικείμενο διερεύνησης είναι με ποιο τρόπο θα αναπροσανατολιστεί η ψυχή όσο γίνεται πιο εύκολα και πιο αποτελεσματικά (*ῥᾶστα τε καὶ ἀνυσιμώτατα*). Διευκρινίζεται ότι η γενικότερη παιδαγωγική αρχή που διέπει την πλατωνική παιδεία δεν συνίσταται στην προσφορά έτοιμης γνώσης στην ψυχή (*οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι*), αλλά στο να αποδεσμεύεται μέσα της και να ενεργοποιείται ὅ,τι καλύτερο υπολανθάνει ήδη σε αυτήν· και τούτο επιτυγχάνεται με το να κατευθύνεται η ψυχή στα σωστά αντικείμενα (*οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ βλέποντι οἷ ἔδει*), *ἐν προκειμένῳ πρὸς τὸ ὄν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον*. Μόνο έτσι μπορεί να παραχθεί μια γνώση ριζωμένη μέσα στον άνθρωπο, βιωμένη και ανθεκτική στη λήθη (*ἀλήθεια*). Αυτό δεν ισχύει στην περίπτωση της σοφιστικής εκπαίδευσης, την οποία ο Σωκράτης απορρίπτει (οὐχ), όπως και το «επάγγελμα» του σοφιστή (*ἐπαγγελλόμενοι*), επισημαίνοντας

ότι η παιδεία δεν μπορεί να είναι μία διαδικασία με την οποία η επιστήμη, η ορθή και ασφαλής γνώση, εισάγεται από έξω μέσα στην ψυχή του μαθητή ως δέκτη ερεθισμάτων, σαν να έβαζε κάποιος όραση σε μάτια τυφλών (*οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες*). Επιπλέον, και ο στόχος της σοφιστικής εκπαίδευσης, η γνώση του κόσμου των αισθητών, απορρίπτεται ως επισφαλής και παραπλανητικός. [321 λέξεις]

B2. ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ Ἀριστοτέλης, Ἠθικά Νικομάχεια Β 2, 1104a-b

Η άποψη του Πλάτωνα για τις αρετές διατυπώνεται από τον Σωκράτη στην τελευταία παράγραφο του αποσπάσματος όπου ο Σωκράτης στρέφει την προσοχή του στις θεωρούμενες και ως αρετές (*καλούμεναι*) οι οποίες αναφέρονται στα άλλα δύο μέρη της ανθρώπινης ψυχής (*θυμοειδές και ἐπιθυμητικόν, πέραν του λογιστικοῦ*). Οι αρετές αυτές θεωρεί πως δεν προϋπάρχουν μέσα μας, αλλά γεννιούνται και προάγονται μέσω του εθισμού και της άσκησης όπως και οι σωματικές αρετές. Αντίθετα, η διανοητική ικανότητα, η *φρόνησις* (λογική ικανότητα), στην οποία επανέρχεται ο Σωκράτης, αποτελεί ένα εσωτερικό δεδομένο έχοντας προέλευση περισσότερο θεϊκή (*παντός μᾶλλον θειοτέρου*) από οτιδήποτε άλλο έχει ο άνθρωπος και χωρίς να χάνει ποτέ τη δύναμή της. Στον άνθρωπο, ωστόσο, επαφίεται ο τρόπος που θα διαχειριστεί αυτή την έμφυτη ικανότητα. Αν στραφεί προς τη θέαση του νοητού κόσμου των Ιδεών και της Ιδέας του Αγαθού, μπορεί να λειτουργήσει με τρόπο που να αποβαίνει χρήσιμη και ωφέλιμη, ενώ όταν στρέφεται προς τον κόσμο των αισθητών, αποβαίνει άχρηστη και βλαπτική (αντιθετικά ζεύγη: *χρήσιμον - ἄχρηστον, ὠφέλιμον-βλαβερόν*). Και ο Αριστοτέλης στο απόσπασμα από το δεύτερο βιβλίο των *Ἠθικῶν Νικομαχείων* αποδίδει στον εθισμό και την έμπρακτη εξάσκηση καθοριστικό ρόλο για την ανάπτυξη της ηθικής αρετής. Στο παράλληλο κείμενο εξετάζονται ηθικές αρετές όπως η σωματική ρώμη, η εγκράτεια και η ανδρεία. Ενδεικτικά δηλώνεται ότι *η σωματική ρώμη γεννιέται από την πολλή τροφή και από την άσκηση στους πολλούς κόπους*. Αν αυτά λείψουν, η σωματική ρώμη δεν εκδηλώνεται. Το ίδιο ισχύει και για την εγκράτεια· εξασκείται με την αποχή από τις ηδονές (*μένοντας συστηματικά μακριά από τις ηδονές γινόμεστε σώφρονες*). Ο εθισμός και η άσκηση διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και στην ανάπτυξη της αρετής της ανδρείας: *αποκτώντας σιγά σιγά τη συνήθεια να περιφρονούμε τα πράγματα που προκαλούν φόβο και να τα αντιμετωπίζουμε, γινόμεστε ανδρείοι*. Φυσικά, ο Αριστοτέλης, ο οποίος δεν αποδέχεται την πλατωνική θεωρία των Ιδεών, αντιπαραθέτει στις απόλυτες ηθικές αξίες του Πλάτωνα ένα σύστημα αρετών με βασικό γνώρισμα την αποφυγή ακραίων στάσεων. [316 λέξεις]

B3. 1- α , 2- γ , 3- β , 4- β , 5- γ

B4. α -2, β -1, γ -3, δ -6, ϵ -7